

GIYOHVANDLIK – INSONIYATGA GLOBAL TAHDID

Iskandarov Xushmamat Qalandarovich

Surxandaryo viloyati IIB huzuridagi

Tergov boshqarmasi

E-mail: xushmamatiskandarov1986@mail.com

Annotatsiya: Ma'lumki, giyohvand moddalarni iste'mol qila boshlagan odam, qaysi tipda bo'lmasin, avvalo, unga odat yaratadi. Ammo ma'lum vaqt o'tgach, istemolchi mehnatga yaroqsiz bo'lib qoladi. Natijada u jinoyatga qo'l urishga majbur bo'ladi. Ya'ni navbatdagi giyohvandlik vositasini qabul qilish maqsadida o'g'irlikni o'z uyi – oilasidan boshlaydi. Giyohvandlik va giyohvandlikning yosh avlod tarbiyasiga, insoniyat kelajagiga katta zarar yetkazishi butun jahon hamjamiyatini tashvishga solmoqda. Shuning sababli bu falokatga qarshi kurash bugungi kunga kelib xalqaro maydonda global muammolardan biriga aylandi. Turli sabablarga ko'ra mavjud doridarmonlarga qarshi chora-tadbirlar tizimi barqaror emas va haqiqiy holatga mos kelmaydi.

Kalit so'zlar: giyohvandlik, yoshlar, deviant xulq-atvor, diagnostika, zaharli modda, sotsiologik tadqiqot, jinoyatchilik

Аннотация: Известно, что у человека, который начинает употреблять наркотики, не важно, какого типа, сначала формируется привычка. Но через определенное время потребитель становится нетрудоспособным. В результате он вынужден прибегнуть к преступлению. Другими словами, чтобы получить очередной наркотик, он начинает воровать из дома – своей семьи. Наркомания и наркомания наносят огромный ущерб воспитанию молодого поколения и будущему человечества, что беспокоит все мировое сообщество. Поэтому борьба с этой катастрофой стала сегодня одной из глобальных проблем на международной арене. В силу различных причин существующая система мер борьбы с наркотиками не стабильна и не соответствует реальной ситуации.

Ключевые слова: наркомания, молодежь, девиантное поведение, диагноз, токсичное вещество, социологические исследования, преступность.

Abstract: It is known that a person who begins to use drugs, no matter what type, first creates a habit. But after a certain time, the consumer becomes unfit for work. As a result, he is forced to resort to crime. In other words, in order to receive the next drug, he starts stealing from his home - his family. Drug addiction and drug addiction cause great damage to the education of the young generation and the future of humanity, which worries the whole world community. Therefore, the fight against

this disaster has become one of the global problems in the international arena today. Due to various reasons, the existing system of measures against drugs is not stable and does not correspond to the actual situation.

Key words: addiction, youth, deviant behavior, diagnosis, toxic substance, sociological research, crime

Giyohvand moddalarning savdosi bilan qonunga xilof ravishda shug'ullanish zamonaviy jamiyatning jiddiy va murakkab muammosi bo'lib, u turli mamlakatlar va mutaxassislar o'rtasida yangi texnologiyalar, usullar va hamkorlik yo'lga qo'yilishini talab qiladi. Informatsion texnologiyaning rivojlanishi va internetning keng yoyilishi bilan tovar va xizmatlar savdosi onlayn muhitga o'tkazilmoqda.

Giyohvandlik vositalari ham bundan mustasno emas, bugungi kunda giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning internet tarmog'ida qonunga xilof ravishda aylanmasi juda katta miqyosga yetib, uning maqsadli auditoriyasi yoshlarga qaratilgan. Bu esa yoshlarning shaxs sifatida shakllanishiga, ularning kelajagiga, hayotda o'z o'rnini topishiga xavf tug'dirib, ularning salomatligiga zarar yetkazadi, shu sababli giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanmasiga qarshi kurash bo'yicha aniq chora-tadbirlar ko'rish zarur.

Sababi internetda onlayn sotuvlar keng rivojlanib, kokain, heroin yoki marixuana kabi dorilar bilan bir qatorda fentanillar kabi "kriptoalyuta preparatlari" ham sotilmoqda. Bunday xavfli moddalarni xarid qilishni osonlashtirish uchun Darknetdagi (Internetda maxfiy tarmoq) ixtisoslashtirilgan saytlarda sotiladi. Bunda xaridor va sotuvchining maxfiyligini ta'minlash uchun maxsus dastur va qurilmalardan foydalaniladi.

Giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning internet tarmog'ida noqonuniy tarqalishini tekshirish huquqni muhofaza qiluvchi organlar uchun murakkab vazifa hisoblanadi. Birinchidan, tergovchilar internetda giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning noqonuniy tarqalishi faktini aniqlab olishlari kerak. Buning uchun ular turli texnik usullardan, jumladan, tarmoq trafigini monitoring qilish, ochiq va yopiq internet-forum va saytlarni tahlil qilish, shuningdek, axborot xavfsizligi mutaxassislari va ixtisoslashtirilgan xizmatlar bilan hamkorlikda ish olib borishadi.

Giyohvand moddalarning noqonuniy tarqalishi faktini aniqlagandan so'ng tergovchilar tergovni boshlashlari mumkin. Ular qidiruv o'tkazishlari yoki hisobni buzish yoki ma'lumotlarga maxfiy kirish uchun ruxsat olishlari mumkin. Jinoyatchilarni aniqlash uchun elektron pochta kuzatish yoki tuzoq qo'yish maqsadida internet orqali giyohvand moddalarni sotib olish ham mumkin.

Tergovda jinoyatchilarni aniqlash va kuzatishga yordam beradigan kiberjinoyatlar bo'yicha mutaxassislar muhim rol o'ynaydi. Ular metadata tahlili, IP manzilini kuzatish, qidiruv so'rovlari va boshqa usullardan foydalanishlari mumkin.

Giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning internet tarmog'ida noqonuniy tarqalishini tekshirishda xalqaro ahamiyatni hisobga olish zarur. Ko'pincha kiberhujumchilar boshqa mamlakatlarda joylashgani sababli bu borada turli davlatlarning huquq-tartibot idoralari bilan hamkorlik qilish talab etiladi. Bunday holatda ma'lumot olish va jinoyatchilarni aniqlash uchun xalqaro huquqiy yordam zarur.

Giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning internet tarmog'ida noqonuniy tarqalishi muammosini hal qilish nafaqat noqonuniy kontentni tekshirish va jinoiy javobgarlikka tortishni, balki undan foydalanishni cheklash choralarini ko'rishni, foydalanuvchilar o'rtasida tushuntirish ishlarini olib borishni va aholi o'rtasida huquqiy ongni shakllantirishni ham talab etadi.

Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2022-yil davomida huquqni muhofaza qiluvchi organlar tomonidan 8681 ta noqonuniy giyohvand moddalar savdosi qayd etilgan. Hokimiyat ma'lumotlariga ko'ra, ashyoviy dalil sifatida 2 tonnadan ortiq narkotik moddalar olingan³.

Internet tarmog'idan foydalangan holda giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning qonunga xilof ravishda muomala qilish tergovining quyidagi xususiyatlari mavjud:

- anonimlik: internet foydalanuvchiga anonim qolish imkoniyatini beradi. Ma'lumotni jo'natuvchi va oluvchi o'z shaxsi va joylashuvini yashirishi mumkin;
- yurisdiksiya chegaralari: internetda giyohvand moddalar savdosi turli mamlakatlar chegaralari orqali to'siqsiz o'tishi mumkin, bu esa yurisdiksiyani aniqlashda va turli davlatlarning huquqni muhofaza qilish organlari o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin;
- texnik qiyinchiliklar: internetda tekshirish IP manzillar, elektron to'lovlar va boshqalar kabi raqamli ma'lumotlarni kuzatish va tahlil qilish uchun maxsus bilim va imkoniyatlarni talab qiladi;
- bilimga qo'yiladigan talablar: axborot texnologiyalari bo'yicha mutaxassislar kiberxavfsizlik va internetning texnik jihatlari bo'yicha chuqur bilimga ega bo'lishi kerak;
- dalillarning murakkabligi: giyohvand yoki psixotrop moddalar savdosi to'g'risida dalillarni olish, internetda aniqlash qiyin bo'lishi mumkin, chunki raqamli izlarning yaxlitligi va izchilligini saqlab qolish muhimdir.

Giyohvandlik vositalarining internet tarmog‘i orqali tarqatilishi nafaqat yetkazib beruvchi mamlakatlarda, balki qabul qiluvchi mamlakatlarda ham muammo tug‘dirmoqda, shuning uchun giyohvandlik vositalarining noqonuniy aylanishiga qarshi samarali kurashish maqsadida turli mamlakatlar huquqni muhofaza qilish organlari o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytirib kelmoqda. Internetda giyohvand moddalar yoki psixotrop moddalar aylanmasi jiddiy muammo va uni hal qilishda kompleks yondashuv talab qilinadi.

Quyida ushbu muammoning ba’zi yechimlari keltirilgan:

- xalqaro hamkorlik: davlatlar internet tarmog‘ida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi kurashda axborot almashish va harakatlarni muvofiqlashtirish bo‘yicha xalqaro hamkorlikni kuchaytirishi kerak. Jahon miqyosida samarali faoliyat yuritadigan xalqaro norma va standartlarni ishlab chiqish muhim. Masalan, bugungi kunga qadar boshqa davlatlar o‘rtasida axborot almashish va muvofiqlashtirish natijasida Markaziy Osiyo mintaqaviy axborot-muvofiqlashtirish markazi (CARICC) va uning ishtirokchi-davlatlar, narkotik moddalarning qonunga xilof aylanishining 43 ta holati tekshirilib, 11 tonnadan ortiq noqonuniy giyohvandlik vositalari (opiy, heroin), sintetik giyohvandlik vositalari musodara qilindi, turli mamlakatlarda 53 ta uyushgan jinoiy guruh qo‘lga olindi⁴;
- qonunchilikni takomillashtirish:
- davlatlar internetda giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning noqonuniy aylanishiga qarshi samarali kurashish uchun o‘z qonunchiligiga o‘zgartirishlar kiritishlari kerak. Bunga jazo choralarini kuchaytirish, huquqni muhofaza qilish organlarining vakolatlarini kengaytirish va ushbu muammoni hal qilish uchun yangi qonunlar yaratish kiradi;
- internet-provayderlar bilan hamkorlik qilish: internet-provayderlar huquqni muhofaza qilish organlari bilan faol hamkorlik qilishlari va giyohvand moddalar savdosi bilan shug‘ullanuvchi saytlarni aniqlash va blokirovka qilishda yordam berishlari zarur.
- Provayderlar va huquqni muhofaza qilish organlari o‘rtasidagi munosabatlarning shaffofligi majburiy bo‘lishi kerak;
- profilaktika va rehabilitatsiya: narkotik moddalarni iste‘mol qilishning zarari haqida ma‘lumotni tarqatish, ayniqsa, internet orqali profilaktika ishlarida muhim o‘rin tutadi. Internet orqali giyohvandlik bilan bog‘liq muammolarga duch kelgan odamlarni rehabilitatsiya qilish va jamiyatga reintegratsiya qilish maqsadida yordam va qo‘llab-quvvatlash dasturlarini ishlab chiqish kerak;
- texnik yechimlarni ishlab chiqish: internet tarmog‘ida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning noqonuniy aylanishini aniqlash va blokirovka qilish

bo'yicha yangi texnik yechimlarni ishlab chiqish va joriy etish ham muhim jihat hisoblanadi. Internet saytlarini kuzatish va noqonuniy faoliyatni aniqlash uchun algoritmlar va sun'iy intellektdan foydalanish ushbu muammoni hal qilishga yordam beradi;

➤ jamiyatning boshqa tarmoqlari bilan hamkorlikni kuchaytirish: huquqni muhofaza qiluvchi organlar narkotik dorilar olib o'tilishi va tarqalishining oldini olish uchun jamiyatning boshqa tarmoqlari, masalan, moliya institutlari, pochta jo'natmalari va logistika kompaniyalari bilan faol hamkorlik qilishi kerak.

Bu yechimlar birgalikda internet tarmog'ida giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning qonunga xilof ravishda aylanishiga qarshi samarali kurash olib borishga, fuqarolar salomatligi va jamoat xavfsizligini himoya qilishga xizmat qiladi va ular davlatlar, huquq-tartibot idoralari, internet provayderlari, tashkilotlar va fuqarolarning birgalikdagi sa'y-harakatlari bilan amalga oshadi.

Kelgusida tezkor-qidiruv tadbirlarini ishlab chiqish, jumladan, kuzatish, fuqarolarni so'roq qilish, sud-tibbiyot, tezkor-ma'lumotnoma, yordamchi yozuvlarni, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlar va internetdagi turli saytlarni tekshirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytganda, internet tarmog'idan foydalangan holda giyohvandlik vositalari yoki psixotrop moddalarning qonunga xilof ravishda aylanishini tekshirish raqamli izlar sohasida maxsus bilim va tajribani, shuningdek, bunday jinoyatlarning oldini olish uchun xalqaro hamkorlikni talab qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Komilovich, S. A. (2023, April). Giyohvandlik va yoshlarning unga tobeligini oldini olish. In *Interdiscipline innovation and scientific research conference* (Vol. 1, No. 8, pp. 54-59)
2. Abdullajon o'g'li, S. A. (2023). Giyohvandlik va ruhiy qaramlik. *Scientific Impulse*, 2(16), 587-592.
3. Ravshanbek, M. (2023, April). Giyohvandlik va yoshlarning unga tobeligini oldini olish. In *International scientific research conference* (Vol. 2, No. 13, pp. 103-108).
4. Jo'rayevna, N. N. (2023). Giyohvandlik delinkvent xulq sifatida namoyon bo'lishi. *formation of psychology and pedagogy as interdisciplinary sciences*, 2(22), 186-189
5. Nodirbek o'g'li, J. B. (2023, December). Giyohvandlik vositalari va psixotrop moddalar bilan qonunga xilof ravishda muomala qilish bilan bog'liq jinoyatlarni tergov qilishda o'tkazilishi shart bo'lgan tergov harakatlarining ahamiyati. in *interdiscipline innovation and scientific research conference* (vol. 2, no. 15, pp. 104-108).